

**Vilnius
universitetas**

Natalija Kaunickienė

ASMENINIO PROFESINIO TOBULĖJIMO SISTEMA MOKYKLOJE: MOKYTOJŲ PROFESINIO AUGIMO PATIRTYS

The framework of personal professional development at school: experiences of teacher professional growth

DAKTARO DISERTACIJA
Socialiniai mokslai, Edukologija (S 007)

Temos aktualumas

- **Veiksmingas profesinis tobulėjimas** (Porter et al., 2000; Gareth et al., 2001; Desimone et al., 2002; Darling-Hammond et al., 2017; Caena, 2011), atliepiantis visuomenės poreikius, **skatinantis pažangą** (Guskey, 2000; Joyce & Showers, 2002; Illeris, 2003; Korthagen, 2004; Evans, 2008).
- Mokytojo tobulėjimas **darbo vietoje, integruojant mokymo veiklą ir mokytojų mokymąsi**, orientuojantis į **realias situacijas, autentišką kontekstą** (Leu, 2004; Eraut, 2004, 2007; Hindin et al., 2007; Bruce et al, 2010).
- Mokytojo **mokymasis iš patirties, reflektuojant** savo veiklą ir jos rezultatus (Korthagen et al., 2001; Rodgers, 2002; Beauchamp & Thomas, 2009), **kuriant savo mokymo praktiką**, tinkamiausią jo mokiniams Timperley et al., 2008; Darling-Hammond & Richardson, 2009; Borko et al., 2010; Avalos, 2011; Postholm, 2012; Darling-Hammond et al., 2017).
- **Asmeninis mokytojo veiksmingumas** (Korthagen & Vasalos, 2005; Bandura, 2006; Beauchamp & Thomas, 2009; Evans, 2014; Sakadolskienė, 2017).
- **Konstruktivus bendradarbiavimas su kolegomis** kaip sąlygos mokytojui augti asmeninėje ir profesinėje srityse (Vescio et al., 2008; Vangrieken et al., 2017; Hauge, 2019; Spratt, 2019).
- **Besimokančios profesinės bendruomenės** kūrimas ir plėtojimas mokykloje (Birman, 2000; Supovitz, 2002; Hord, 2004; Thompson, 2004; Stoll et al., 2006; Senge, 2008; Vescio et al., 2008; Harris & Jones, 2010).

Temos ištirtumas ir problematika (1)

- **Terminų vartojimo problematika:** *profesinis tobulėjimas, profesinis (mokytojų) mokymasis, profesinis augimas, asmeninis profesinis tobulėjimas* (Clarke & Hollingsworth, 2002; Villegas-Reimers, 2003; Richards & Ferrell, 2005; Opfer & Pedder, 2011; Evans, 2014; Pylväs et al., 2022).
- **Poveikis mokinių mokymosi pasiekimams** (Yoon et al., 2007; Lee et al., 2008; Timperley & Alton-Lee, 2008; Desimone, 2009; Hattie, 2014; Lumpe et al., 2014; Kennedy, 2016; Bobis et al., 2020) **ir kritinis požiūris** (Guskey, 2002; Day, 2002; Opfer & Pedder, 2011; Avalos, 2011; Evans, 2019).
- **Veiksmingo profesinio tobulėjimo bruožai** (Villegas-Reimers, 2003; Timperley et al., 2008; Desimone, 2009; Whitworth & Chiu, 2015) **ir jų kritika** (Clarke & Hollingsworth, 2002; Borko, 2004; Guskey, 2009; Evans, 2014).
- **Profesinio tobulėjimo modeliai ir koncepcijos** (Guskey, 1986; Clarke & Hollingsworth, 2002; Desimone, 2009; Opfer & Pedder, 2011; Evans, 2014) **ir jų kritika** (Coldwell & Simkins, 2011; Boylan et al., 2018).

Temos iširtumas ir problematika (2)

- **Profesinės tapatybės stiprinimas ir reflektavimas** kaip esminė profesinio augimo sąlyga (Larrivee, 2000; Korthagen et al., 2001; Rodgers, 2002; Villegas-Reimers, 2003; Postholm, 2008; Bubnys, 2009; Beauchamp & Thomas, 2009; Bubnys & Kairienė, 2016; Darling-Hammond et al., 2017; Johari, 2017).
- **Mokytojų bendradarbiavimas**, komandinis veikimas kaip kolegialaus ar socialinio mokymosi praktika (Goddard et al., 2004; Eels, 2011; Donohoo et al., 2020; Pylväs et al., 2022).
- Mokytojų tobulėjimą skatinančios **struktūros, formuojamos pačios mokyklos bendruomenės** (Putnam & Borko, 2000; Darling-Hammond, 2000; Villegas-Reimers, 2003; Kwakman, 2003; Leu, 2004; Geijsel et al., 2009; Caena, 2011).

Tyrimo problema, klausimas, objektas, tikslas

Tyrimo problema: profesinio augimo patirčių ir mokyklos teikiamų profesinio tobulėjimo galimybių nepakankamumas.

Tyrimo klausimas: kaip mokykloje taikoma asmeninio profesinio tobulėjimo (APT) sistema skatina mokytojų profesinį augimą?

Tyrimo objektas: mokytojų profesinio augimo patirtys mokyklos APT sistemoje.

Tyrimo tikslas: atskleisti mokytojų profesinio augimo patirtis dalyvaujant mokyklos APT sistemos veiklose.

TYRIMO REZULTATAI

1 uždavinys:

Atlikti profesinio tobulėjimo ir profesinio augimo konceptų teorinę analizę tradicinio ir kontekstualaus profesinio tobulėjimo kontekstuose

Kvalifikacijos tobulinimo, profesinio mokymosi, profesinio tobulėjimo ir profesinio augimo sąsajos

Profesinis augimas	<ul style="list-style-type: none">• Savivaldus mokytojo mokymasis• Refleksija ir sąmoningas veikimas• Pokytis įtvirtinant pranašesnę patirtį
Profesinis tobulėjimas	<ul style="list-style-type: none">• Nuolatinis nepertraukiamas procesas• Trunkantis visą profesinę karjerą• Realizuojamas profesinio mokymosi veiklomis
Profesinis mokymasis	<ul style="list-style-type: none">• Naujų žinių ir įgūdžių įgijimas• Įvairios formos ((ne)formalios, savišvieta etc.)• Teorijos pritaikumas praktikoje
Kvalifikacijos tobulinimas	<ul style="list-style-type: none">• Formalaus mokymosi renginiai (pvz., seminarai)• Akredituotos programos apibrėžtomis temomis• Reglamentuota trukmė ir tikėtini rezultatai

2 uždavinys:

Teoriškai pagrįsti asmeninio profesinio tobulėjimo sistemą kaip veiksmingą mokytojo profesinio augimą procesą (profesinio augimo modelis).

Profesinio augimo mokantis darbo vietoje modelis

3 uždavinys:

Identifikuoti mokytojų profesinio augimo patirtis skirtinguose asmeninio profesinio tobulėjimo proceso (sistemos) lygmenyse.

Mokytojų profesinio augimo patirtys, dalyvaujant mokyklos APT sistemoje, apima 3 kategorijas, susijusias su 3 lygmenimis:

- A - **Mokytojo** refleksijos sąlygojami pokyčiai kaip profesinio augimo patirtis;
- B - **Kolegialus** bendradarbiavimas siekiant asmeninių ir institucinių tikslų dermės;
- C - **Organizacijos** sistemos įgalintas asmeninis profesinis tobulėjimas.

4 uždavinys:

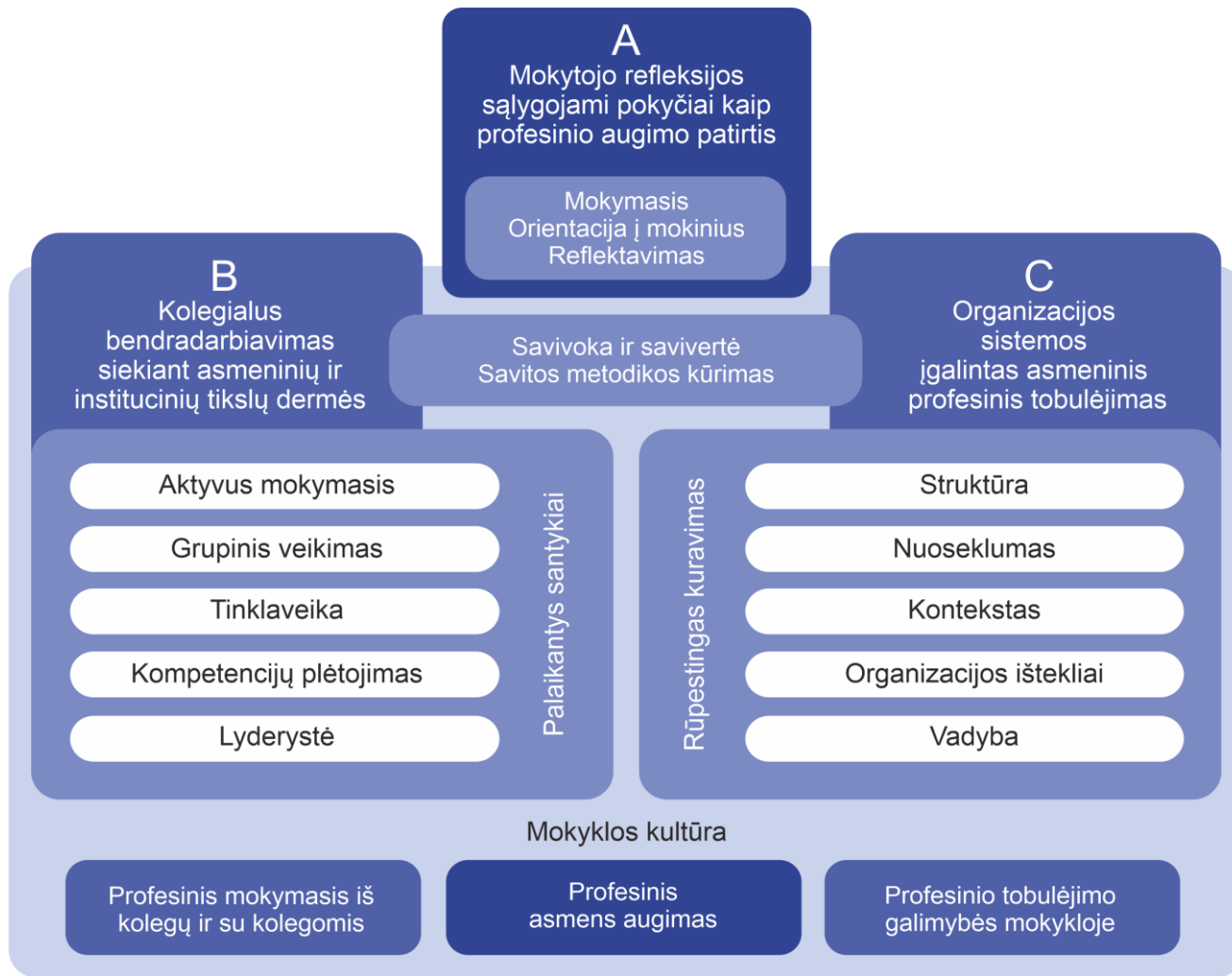
Atskleisti mokytojų profesinio augimo patirčių hierarchinius ryšius.

5 uždavinys:

Suformuoti kolektyvinę mokytojų individualios patirties rezultatų erdvę, išskiriant veiksmingiausius profesinio tobulėjimo sistemos mechanizmus.

- A, B, C kategorijos tarpusavyje persipina ir viena kitą papildo bei plėtoja, jos atliepia mokykloje sukurtą ir naudojamą Asmeninio profesinio tobulėjimo sistemą, veikiančią **kaip rekursyvi struktūra**.
- Rezultatų erdvėje **centrinė** visų APT sistemos veiklų ašis yra susijusi su **individualia mokytojo patirtimi**.
- **Mokyklos sistema vienija *individus kolegialiai sąveikai* naudojantis *organizacijos ištekliais ir infrastruktūra***.
- Tyrimu identifikuoti **stipriausi APT modelio veiksniai**, turintys įtakos mokytojo profesiniam augimui:
 - tikslo išsikėlimas ir jo siekis;
 - sisteminga reflektavimo praktika;
 - mokytojo santykiai su kolegomis ir kuratoriumi bei grįžtamasis ryšys.

Hierarchiniai kategorijų ryšiai ir rezultatų erdvė

Antros eilės kategorijos apima ir susieja visas tris pirmos eilės (A,B,C) kategorijas ir atsako į klausimą -

kaip, kokiais būdais mokytojai patiria profesinį augimą.

Šios kategorijos išskiria veiksmingiausias profesinio augimo dalyvaujant APT sistemoje veiklas:

- Mokymasis kaip naujų žinių gavimas;
- Reflektavimas;
- Savitos metodikos kūrimas;
- Kolegialus bendradarbiavimas;
- Sistemos teikiamos galimybės;
- Asmeninės emocijos, patiriamos iš mokinių;
- Orientacija į mokinius.

Disertacinio tyrimo teorinis ir mokslinis naujumas

- 1) apibrėžtos sąvokos „profesinis tobulėjimas“, „profesinis augimas“;
- 2) teoriškai pagrįsta mokykloje taikoma asmeninio profesinio tobulėjimo sistema kaip profesinio augimo procesas (profesinio augimo mokantis darbo vietoje teorinis modelis);
- 3) teoriškai pagrįsti esminiai mokytojų mokymosi būdai, skatinantys profesinį augimą: *refleksija (kaip individualaus lygmens praktika) ir socialinė sąveika (kaip bendradarbiavimo grupėje praktika), susiejantys individo ir organizacijos tobulėjimo praktikas;*
- 4) apibrėžtas kontekstualus mokymasis, integruojantis tuo pat metu vykstantį mokytojų tobulėjimą ir darbą - mokinių mokymą.

Praktinis disertacinio darbo reikšmingumas

- 1) parengtas mokytojų asmeninio profesinio tobulėjimo (APT) modelis;
- 2) identifikuoti reikšmingiausi asmeninio profesinio tobulėjimo sistemos mokykloje veiksniai, turintys įtakos mokytojo profesiniam augimui (*tikslo išsikėlimas ir jo siekis; sisteminga reflektavimo praktika; santykiai su kolegomis ir kuratoriumi bei grįžtamasis ryšys*);
- 3) atskleistas profesinio augimo turinys trijuose lygmenyse, išryškinant veiksmingiausius būdus, skatinančius mokytojų profesinį augimą.

Disertacijos tyrimo pagrindu pateiktos rekomendacijos švietimo politikos formuotojams, mokslininkams ir tyrėjams, mokyklų vadovams ir mokytojams.

